

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 2 (98). С. 99–115.

3. Хавронюк М. І. За незаконне використання гуманітарної допомоги – кримінальна відповідальність. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-nezakonne-vykorystannya-gumanitarnoyi-dopomogy-kryminalna-vidpovidalnist/>.

Савулій Віктор Олександрович,
головний спеціаліст відділу
представництва в судах України
Управління правового забезпечення
Національного агентства України
з питань виявлення, розшуку
та управління активами, одержаними
від корупційних та інших злочинів

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, НА ЯКІ НАКЛАДЕНО АРЕШТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЧИ В СПРАВІ ПРО ВИЗНАННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ

Одними з актуальних проблем сьогодення є проблеми, що породжуються корупційними злочинами, пов'язаними з великою кількістю значущих активів, що можуть складати певну значну частку фінансового та економічного потенціалу держави та загрожувати цілісності державного устрою і перетворюватися з проблеми локального рівня на явище транснаціонального рівня. Для запобігання та протидії корупції 18 жовтня 2006 року Законом України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» [1] було ратифіковано Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року [2]. Прийняття Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» від 10 листопада 2015 року № 772-VIII [3], постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 «Про

затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» [4] сприяло створенню правових та організаційних засад функціонування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Національне агентство), та здійснення ним діяльності з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, насамперед управління поверненими в Україну активами, одержаними злочинним шляхом колишніми високопосадовцями України.

Однією із важливіших функцій Національного агентства є здійснення заходів з виявлення, розшуку, проведення оцінки активів за зверненням слідчого, детектива, прокурора, суду (слідчого судді). Здійснюючи цю функцію, Національне агентство зобов'язано дотримуватись і міжнародно-правових норм у сфері антикорупційної політики. Так, ч. 1 ст. 23 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції визначено, що кожна Держава-учасниця вживає, відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами наступних діянь, які вони вчинені умисно: а) і) конверсія або переведення майна, якщо відомо, що таке майно є доходами від злочинів, з метою приховання або маскуванню незаконного походження цього майна або з метою надання допомоги будь-якій особі, що бере участь у вчиненні основного злочину, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої діяння; ii) приховання або маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, прав на майно або його приналежність, якщо відомо, що таке майно є доходами, одержаними злочинним шляхом; б) за умови дотримання основних принципів своєї правової системи: i) придбання, володіння або використання майна, якщо в момент його отримання відомо, що таке майно одержане злочинним шляхом; ii) участь, причетність або вступ у зговір з метою вчинення будь-якого зі злочинів, визначених цією статтею, замах на його вчинення, а також підсобництво, підбурювання, сприяння або надання порад під час його вчинення [2].

До функцій Національного агентства належить й організація здійснення заходів, пов'язаних з проведенням оцінки, веденням обліку та управлінням активами –коштами,

майном, майновими та іншими правами, на які може бути накладено або накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави або які конфісковані за рішенням суду у кримінальному провадженні чи стягнені за рішенням суду в дохід держави внаслідок визнання їх необґрунтованими.

Вбачається, що доцільно звернути увагу на проблемні питання в сфері управління активами, на які накладено арешт у кримінальних провадженнях, пов'язаних з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом.

Так, внесення змін до статті 1032 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року щодо встановлення можливості Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, бути установником управління у випадках, встановлених законом, поставило перед багатьма питаннями щодо статистики та динаміки цивільних правовідносин з управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, які недостатньо вирішені в доктрині приватного права.

Зокрема одним із проблемних питань правозастосування є визначення, чи порушує укладення договору про управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів, право власності дійсного власника. Системний аналіз чинного законодавства України свідчить про те, що арешт активів, які є речовими доказами та об'єктами ймовірної конфіскації, а також їх передача в управління Національного агентства на підставі ухвали слідчого судді (суду) є діями, які здійснюються, в першу чергу, з метою досягнення завдань кримінального провадження та проведення антикорупційної політики. Ухвала про арешт активів є тим самим актом органів судової влади, який тимчасово позбавляє власника можливості здійснювати свої повноваження власника в повному обсязі. З моменту арешту активів здійснення права власності власником цих активів є тимчасово обмеженим: власник тимчасово позбавляється прав володіння, розпорядження та користування майном, не може самостійно визначати фактичну та правову долю активів, самостійно ними користуватися, зокрема передавати їх в тимчасове володіння чи користування третім особам. Отже, з моменту постановлення слідчим суддею (судом) ухвали про арешт активів та ухвали про їх передачу в управління

Національному агентству, виключно останнє стає особою, яка уповноважена здійснювати правомочності власника, а саме: володіти, користуватися та розпоряджатися цим майном.

Враховуючи положення ч. 2 ст. 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», варто зазначити, що активи, про які зазначено вище, прийняті Національним агентством в управління, підлягають оцінці, яка здійснюється визначеними за результатами конкурсу суб'єктами оціночної діяльності, та передачі в управління визначеним за результатами конкурсу юридичним особам або фізичним особам-підприємцям у порядку, встановленому законодавством про державні (публічні) закупівлі. Управління активами здійснюється на підставі договору, укладеного відповідно до глави 70 Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом [3].

Водночас договір управління майном, укладений Національним агентством з особою, визначеною за результатом проведених агентством публічних закупівель управителем майна, за своїми правовими наслідками не створює у дійсного власника правових обмежень у володінні, користуванні та розпорядженні своїм майном. Наявність у дійсного власника майна таких правових обмежень є наслідком прийняття слідчим суддею (судом) ухвали про накладення арешту на це майно в ході кримінального провадження. Навіть у разі визнання в судовому порядку спірних договорів (про управління майном) недійсними право дійсного власника на користування майном не буде поновлене, оскільки сторони за спірним правочином хоча і повернуться у первісний стан, однак законна сила ухвали про арешт залишиться незмінною. Визнання в судовому порядку спірних договорів недійсними не скасовує накладений судом у кримінальному провадженні арешт майна. Визначення Національним агентством управителя майна відбувається у порядку, визначеному законодавством про державні (публічні) закупівлі, волевиявлення дійсного власника майна при виборі управителя майна не має значення. Розповсюдження на ці відносини положень законодавства про державні (публічні) закупівлі також викликає проблеми в правозастосовній практиці.

Подальше дослідження зазначених спірних правовідносин та удосконалення національного законодавства в цій сфері сприятиме реалізації завдань антикорупційної політики України.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Закон України від 18 жовтня 2006 року № 251-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>.

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

3. Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: Закон України від 10 листопада 2015 року № 772-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>.

4. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF#Text>.

Василевич Віталій Вацлавович,
учений секретар Вченої ради
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор;
Стрільців Олександр Михайлович,
уповноважений з антикорупційної
діяльності Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ДІЛОВИХ ПАРТНЕРІВ (КОНТРАГЕНТІВ)

Одним із важливих напрямів запобігання та протидії корупції в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, інших юридичних особах (далі – юридична особа), є здійснення антикорупційної перевірки ділових партнерів (контрагентів).

Відповідно до Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затверджене наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 27 травня 2021 року № 277/21 [1], уповноважений підрозділ (уповноважена особа) з питань запобігання та виявлення корупції (далі – уповноважений підрозділ (уповноважена особа)) з метою виконання покладених на нього (неї) завдань має право проводити аналіз потенційних та наявних